

REGIOREADER MIDDEN-ZEELAND

In dit document vind je relevante achtergrondinformatie gebundeld door de regionale coalitie. Het zijn belangrijke documenten die zij aan jullie willen meegeven, als randvoorwaarde of inspiratie. In dit document zitten [hyperlinks](#) naar de bronbestanden, zoals beleidsstukken en onderzoeken.

WAAR WIJ
WILLEN WONEN,

EO WIJERS
PRIJSVRAAG
2022-2023

Inhoudsopgave

Context	3
 Schaal van de Zuidwestelijke Delta	
• Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta	9
• Gebiedsplan IBP Vitaal Platteland ZWD	10
 Schaal van Zeeland	
• Omgevingsvisie Zeeland 2021	11
• Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030	11
• Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KASZ)	12
• Zoet-zout onderzoek Freshem	13
• Recreatieve meekoppelkansen Zuidwestelijke Delta	14
• Zeeuws Ruimtelijk Decreet	14
• Overige inspiratiebronnen	15

Context

Waar een wil is....

De lijst van opgaven en uitdagingen waarvoor de regio staat, lijkt op het eerste gezicht eindeloos. Desondanks lijkt de wil om te veranderen niet zo groot. Er wordt veelal geredeneerd vanuit eigen belangen, verworven rechten en eigendomsposities. Van hieruit werken aan een transitie betekent meestal dat de veranderingen bij een ander moeten plaatsvinden en niet bij jezelf. Dat willen we doorbreken met een wenkend perspectief voor alle partijen én sectoren. Een stip op de horizon die iets heeft te bieden voor iedereen...

Voorkomen van klimaatverandering

Het voorkomen van (versnelde) klimaatverandering vormt een mondiale opgave. Dat probleem kunnen we in de regio niet oplossen, maar we willen wel graag een ambitieuze bijdrage

leveren. Een voorbeeld voor andere regio's vanuit het idee: goed voorbeeld, doet goed volgen!

Eerder dit jaar presenteerde Denkwerk de rapportage: "Voorbij netto-nul naar planeet positief". Een rapport waarbij de menselijke invloed op klimaatverandering wordt gekoppeld aan de mate van overschrijding van negen planetaire grenzen. Die grenzen moeten meer in samenhang worden bekeken, want interventies om de ene milieudruk te beperken kunnen een andere juist verslechteren.

Daarom is onze oproep om als regio een (extra) bijdrage te leveren aan het voorkomen van klimaatverandering een oproep om dit te doen vanuit 3 grote transities. Naast de energietransitie, gaat het om de voedseltransitie en de materiaaltransitie (circulaire economie).

Voor inspiratie op dit vlak verwijzen we graag naar bovengenoemde rapportage en de Netflix-documentaire: 'Breaking Boundaries'.

Zeespiegelstijging

Voor de stijging van de zeespiegelstijging wordt momenteel uitgegaan van 1 meter stijging (in 2100) en 7 meter (in 2300). De verwachting is dat hoe minder inspanningen er wereldwijd worden geleverd om de klimaatdoelen van Parijs te realiseren hoe sneller de zeespiegel zal stijgen.

Het huidige systeem van kustverdediging (ophogen dijken, zandsuppleties, aanpassen sluitingsregime kering) kan volstaan tot 1 meter zeespiegelstijging en mogelijk kan dit zelfs nog verder worden opgerekt.

Vanwege de enorme kustlijn in de regio (650 km) is het echter niet alleen de vraag hoe lang dit systeem houdbaar blijft, maar ook in hoeverre het in de praktijk uitvoerbaar (haalbaar en betaalbaar) is.

Dit betekent dat er voor 2123 van uitgegaan mag worden dat er sprake is van een ander systeem van kustverdediging, nog niet toereikend voor een zeespiegelstijging van 7 meter maar wel een eerste stap in het te volgen transitiepad daar naar toe.

In het Kennisprogramma Zeespiegelstijging vinden momenteel systeemverkenningen plaats die de vragen over de houdbaarheid, haalbaarheid en betaalbaarheid van ons huidige systeem moeten beantwoorden en tevens inzicht geven over welke mogelijkheden

er bestaan voor alternatieve oplossingsrichtingen (beschermen open, beschermen gesloten, meebewegen en zeewaarts).

Vooralsnog lijkt het ei van Columbus er voor de regio nog niet tussen te zitten. Elke oplossingsrichting kent voor- en nadelen voor de verschillende sectoren (m.n. natuur en landbouw) en de discussies erover leiden tot tweespalt.

Voor wat betreft de stijgende zeespiegel ligt er dan ook een opgave om vanuit het op te stellen lange termijnperspectief (inclusief de daarin te onderscheiden stappen) en in verlengde daarvan de concrete inrichtingsvoorstellen te inspireren en de kansen te schetsen voor alle sectoren. We zoeken naar verbinding om van daaruit verder te bouwen.

Heel bepalend voor de mogelijkheden om te anticiperen op zeespiegelstijging is het gebruik en het gedrag van sedimentstromen (beschikbaarheid, natuurlijke aanvoer, kunstmatige aanvoer, erosie en opslibbing), de bodemopbouw en het gedrag van het grondwater. In de afgelopen 1000 jaar is tegen de natuurlijke balans ingewerkt met als gevolg een gigantisch sedimenttekort en een disbalans in de onderlaag.

Zoet water

De beschikbaarheid van zoet water staat onder druk. Periodes van heftige regenval en extreme droogte wisselen elkaar steeds vaker af. Het water is er niet altijd op het moment dat je het nodig hebt. En dat is een probleem: als er niet genoeg zoet water is, komen gewassen niet op en kan de volledige oogst mislukken. Ook natuurgebieden hebben zoet water nodig. Broedgebieden werken minder goed als het te droog is en er is kans op natuurbranden. En ook de Zeeuwse industrie en drinkwatervoorziening is grotendeels afhankelijk van aanvoer van elders.

De vraag naar zoet water zal door klimaatverandering toenemen, maar de beschikbaarheid ervan zal onder andere door toenemende verzilting verder afnemen. Bovendien bevindt Zeeland zich aan het einde van de rivierwaterafvoeren en is daarmee voor haar zoetwaterbeschikbaarheid grotendeels afhankelijk van de vraag hoe de verdeling van het beschikbare zoetwater zal plaatsvinden.

Met het Zeeuws Deltaplan Zoet Water hebben we kennis beschikbaar gesteld met als doel om als regio in 2050 weerbaar te zijn tegen zoetwatertekorten. Nu is de tijd om deze kennis te vertalen naar concrete uitvoeringsmaatregelen. Maar hoe dan? En hoe kunnen we ook voor de langere termijn met het beschikbare zoete water voldoen aan de vraag? Dat is een enorme uitdaging.

Klimaatadaptatie

Naast zeespiegelstijging en zoetwaterbeschikbaarheid vormen hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen (meerlaagsveiligheid) de thema's uit de Zeeuwse klimaatadaptatiestrategie. Met het bijbehorende uitvoeringsprogramma concentreren we ons vooral op de vraag hoe we in de periode tot 2050 kunnen blijven doen wat we altijd deden. Maar ook voor de periode erna moeten we op zoek naar antwoorden, want: Het klimaat verandert en Zeeland verandert mee!

Stikstofreductie

Voor wat betreft de stikstofopgave is Zeeland een bijzonder stukje Nederland. Als 'stikstofimporterende' provincie vormt het buitenland veruit de belangrijkste stikstofbron voor Zeeland. Desondanks moeten de stikstofdoelstellingen ook hier behaald worden. De belangrijkste stikstofbronnen in Zeeland zijn de landbouw, de industrie en de scheepvaart.

De Zeeuwse landbouw bestaat echter voornamelijk uit akkerbouw, dus hier zullen andere oplossingen gevonden moeten worden dan

het reduceren van de veestapel. En voor wat betreft de scheepvaart lopen bestaande vaarroutes dwars door Natura 2000 gebieden en/of direct langs stikstofgevoelige habitattypen.

Voedseltransitie

Mede als gevolg van het decennialang gevoerde Europese landbouw beleid hebben schaalvergroting, intensivering en specialisatie er aan bijgedragen dat enorme hoeveelheden voedsel geproduceerd kunnen worden tegen lage prijzen. Ook in Zeeland is daarbij jarenlang geprofiteerd van de vruchtbare kleibodems en het gunstige klimaat en heeft de landbouw bovendien bijgedragen aan de vorming van het Zeeuwse landschap dat we nog steeds iedere dag zeer kunnen waarderen.

Maar de stikstofcrisis brengt ook de keerzijde van het jarenlang gevoerde landbouwbeleid aan het licht. Nog los van de uitdagingen die gepaard gaan met de klimaatverandering (o.a. verzilting en zoet waterbeschikbaarheid) vragen ook de waterkwaliteit, bodemkwaliteit en biodiversiteit nadrukkelijk om aandacht.

Welk lange termijnperspectief kunnen we de Zeeuwse boeren bieden. Is extensivering een oplossing in combinatie met een eerlijke prijs voor boerenproduct of ligt de toekomst meer in

duurzame gesloten systemen gericht op voedselzekerheid of ligt de oplossing in een combinatie? Welke consequenties heeft de eiwittransitie? En hoe gaat dit alles er dan uitzien? Want het landelijk gebied kent ook heel nadrukkelijk een recreatieve component. In een onlangs afgeronde studie dat het Kenniscentrum kusttoerisme in samenwerking met de ANWB heeft uitgevoerd wordt dit ook onderkend en worden meekoppelkansen voor recreatie geformuleerd bij ruimtelijke ingrepen.

En welke bijdrage kan vanuit het landgebruik geleverd worden aan het reduceren van de (gevolgen van) klimaatverandering.

In de visserij en schaal- en schelpdiersector hebben we in de afgelopen jaren al een beweging zien ontstaan van kweek van vis op land. Op en rond de Oosterschelde zien we kansrijke initiatieven ontstaan, waarbij het de vraag is hoe zich dit de komende jaren verder zal ontwikkelen.

Energietransitie

Op het vlak van CO₂-reductie wordt in Zeeland fors ingezet op besparingen binnen de industrie, verduurzaming van de bebouwde omgeving en mobiliteit. Daarnaast zet Zeeland fors in op de opwekking van duurzame elektriciteit middels zon en wind. Het

duurzame karakter van het bestaande beleid van de gemeenten en de Provincie heeft model gestaan voor een gezamenlijke bod van 3 TWh in 2030. Dit bestaat uit een groei van 570 naar 700 MW aan windenergie en een forse groei van 250 naar 1000 MW zonne-energie op zowel land als dak. Een doelstelling die betekent dat in 2030 álle elektriciteit die in Zeeland wordt gebruikt, duurzaam wordt opgewekt.

Aanvullend ligt er nog een forse taakstelling vanuit het Rijk voor het opwekken van wind op zee (waarbij de aanlanding van de opgewekte energie is voorzien in de haven van Vlissingen) en is Zeeland in beeld als mogelijke locatie voor een nieuwe kerncentrale. Niet alleen de productie, maar ook het transport en de opslag van de hier opgewekte energie naar elders vormt daarbij een enorm vraagstuk.

Waar we willen wonen.....?

De lijst met uitdagingen waarvoor óók in Zeeland gesteld staan lijkt eindeloos. Daar zoeken we natuurlijk passende antwoorden voor, maar het moet vooral ook leuk en aantrekkelijk blijven om in Zeeland te wonen. Zeeland kent op dit vlak nu al unieke kwaliteiten. Die willen we behouden en verder uitbouwen.

De vraag is daarbij niet alleen waar we willen wonen, maar ook hoe? Zeeland kent nu al een hoog percentage 2de woningen en door de Covid-pandemie lijkt het thuiswerken te zijn (her)ontdekt, waardoor wonen in Zeeland weer meer in trek raakt. Is dit slechts tijdelijk of zet dit door?

En willen die mensen hier dan permanent, in deeltijd of alleen recreatief verblijven?

Wensen regio:

We verwachten van deelname aan de EO-Wijersprijsvraag een positieve, creatieve bijdrage aan de diverse processen die al in het Zeeuwse lopen. Daarbij maken we op voorhand géén voorbehouden ten aanzien van mogelijke bijdragen die geleverd worden. We zoeken naar een open en participatief proces waarin ruimte is om met elkaar nieuwe toekomsten te verkennen. De sociaal innovatieve aanpak die bij de Icoonprojecten Waterkerende landschappen wordt nagestreefd kan daarbij als inspiratie dienen. We gaan ervan uit dat geleverde bijdragen een wenkend perspectief zullen vormen voor alle betrokken stakeholders waarmee we als provinciale organisatie in gesprek zijn. Dat betekent niet dat te schetsen perspectieven door alle stakeholders

geaccepteerd dienen te worden, maar wel dat in de perspectieven (of in het transitiepad er naartoe) rekening wordt gehouden met de belangen van alle partijen. Momenteel wordt het denken over oplossingsrichtingen in het kader van zeespiegelstijging sterk beïnvloed door anti-ontpolderingssentimenten. Dit kan lopende

processen negatief beïnvloeden. Dit willen we hoe dan ook voorkomen.

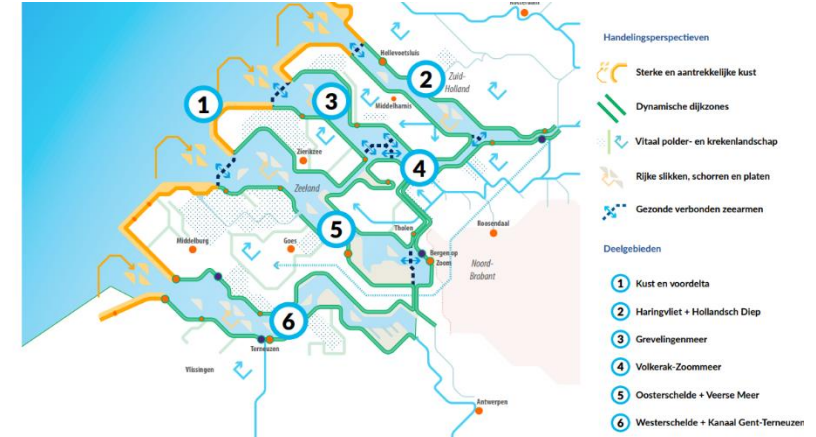
Schaal van de Zuidwestelijke Delta

- **Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta**

([gebiedsagendazuidwestelijkedelta2050interactief.pdf \(zwdelta.nl\)](#))

In de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 staan de doelen en opgaven voor de Zuidwestelijke Delta tot 2050. De Gebiedsagenda verbindt wateropgaven met klimaatadaptatie, energietransitie, kringlooplandbouw en circulaire economie. In de gebiedsagenda (2020) zijn een vijftal handelingsperspectieven omschreven:

- Sterke en aantrekkelijke kust
- Dynamische dijkzones
- Vitaal polder- en krekenslandschap
- Rijke platen, slikken en schorren
- Gezonde en verbonden zeearmen

Deze vergen nadere uitwerking en concretisering onder andere gerelateerd aan oplossingsrichtingen voor zeespiegelstijging, maar ook met betrekking tot de thema's uit het deltaprogramma en de ecologische en waterkwaliteit van de Deltawateren.

Met het Zeeuws Deltaplan Zoet Water hebben we kennis beschikbaar gesteld met als doel om als regio in 2050 weerbaar te zijn tegen zoetwatertekorten. Nu is de tijd om deze kennis te vertalen naar concrete uitvoeringsmaatregelen.

- **Gebiedsplan IBP Vitaal Platteland ZWD**

([gebiedsplan_ibp_vitaal_platteland_zuidwestelijke_delta.pdf \(zwdelta.nl\)](#))

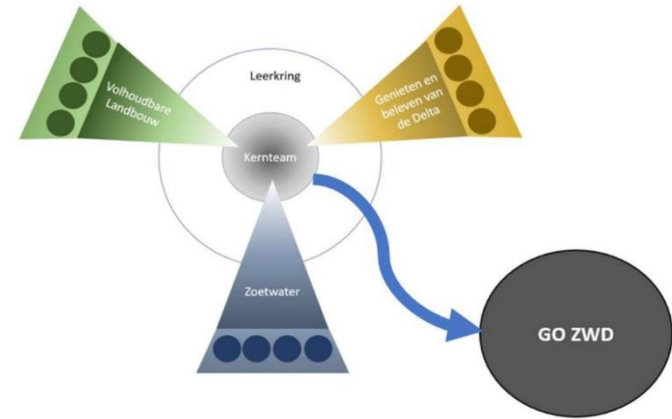
Op initiatief van de drie provincies (Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland) is, met hulp van het ministerie van LNV én met input van een groot aantal actieve stakeholders in het gebied, in 2020 het gebiedsplan voor het IBP-VP Zuidwestelijke Delta opgesteld.

Hierbij ligt de focus op:

- De Zuidwestelijke Delta als internationaal toonbeeld van een volhoudbare, hoog-innovatieve en circulaire agrarische sector en voedselketen. Zowel door een volhoudbaar gebruik van grondstoffen en een verantwoord gebruik van hulpbronnen, als door de inzet van een klimaatbestendig en zelfvoorzienend watersysteem.
- De Zuidwestelijke Delta als uniek natuur- en recreatiegebied.

Uitwerking vindt plaats in 3 broedplaatsen, te weten:

- Volhoudbare landbouw
- Zoetwater
- Genieten en beleven

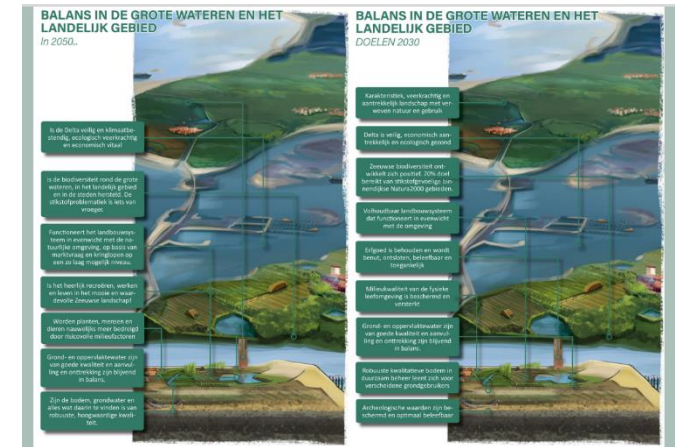
Schaal van Zeeland

- **Omgevingsvisie Zeeland**

([Zeeuwse Omgevingsvisie - Omgevingsvisie \(zeeland.nl\)](#))

Er staan vier Zeeuwse ambities centraal in de Zeeuwse Omgevingsvisie (2021). Deze vier ambities sluiten goed aan bij de uitdagingen die het Rijk genoemd heeft in zijn Nationale Omgevingsvisie, maar geven er wel een Zeeuwse invulling aan. De ambities zijn samen met organisaties en mensen uit onze omgeving gemaakt.

- Uitstekend wonen, werken en leven in Zeeland
- Balans in de grote wateren en het landelijk gebied
- Een duurzame en innovatieve economie
- Klimaatbestendig en CO2- neutraal Zeeland

- **Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030**

([Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 \(zeeland.nl\)](#))

Het in 2021 opgestelde Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied 2021-2030 omvat de programmering van acties, maatregelen en voorbeelden van projecten die vallen onder het bredere provinciale programma “Balans in het Landelijk gebied” voor de komende 10 jaar.

Daarbij richt het programma zich primair op het versterken van de verbinding tussen de landbouw en de natuur, inclusief landschap. Dit gebeurt aan de hand van 4 sporen:

- Het bevorderen van de transitie naar een volhoudbare landbouw
- Het bevorderen van de biodiversiteit
- Klimaatopgave uit het klimaatakkoord voor landbouw, landgebruik en natuur
- Samen het verschil maken in het landelijk gebied

Provincie Zeeland
Versie 05 juni 2022

№	Thema	Subthema	Actie	Waar?	Waar?	Uitvoering door	Subthema	Periode
1	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
2	Water	Water en landbouw	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Water	2021-2026
3	Klimaat	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Klimaat	2021-2026
4	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
5	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
6	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
7	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
8	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
9	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026
10	Land	Landbouw en natuur	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	De versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Versterking van de koppeling tussen landbouw en natuur door gebiedsgerichte aanpak	Landbouw, 2021-2026	Land	2021-2026

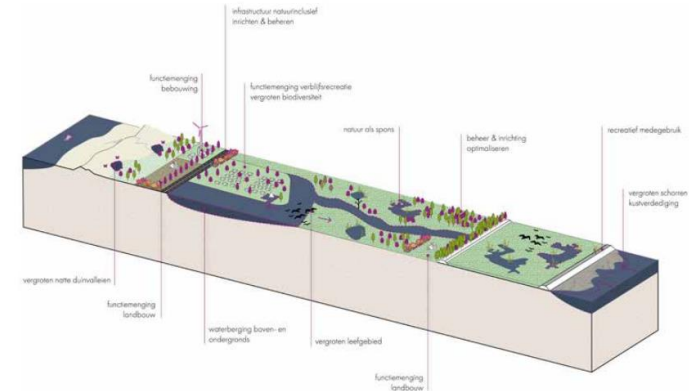
• Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KASZ)

[\(Klimaatadaptatiestrategie Zeeland 2021-2026\)](#)

De KasZ (2021) bevat een heldere visie op een klimaatbestendige en waterrobuuste toekomst van onze provincie. Naast zeespiegelstijging en zoetwaterbeschikbaarheid vormen hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen (meerlaagsveiligheid) de thema's uit de Zeeuwse klimaatadaptatiestrategie. Met het bijbehorende uitvoeringsprogramma concentreren we ons vooral op de vraag hoe we in de periode tot 2050 kunnen blijven doen wat we altijd deden.

Dit doen we aan de hand van 8 leidende principes:

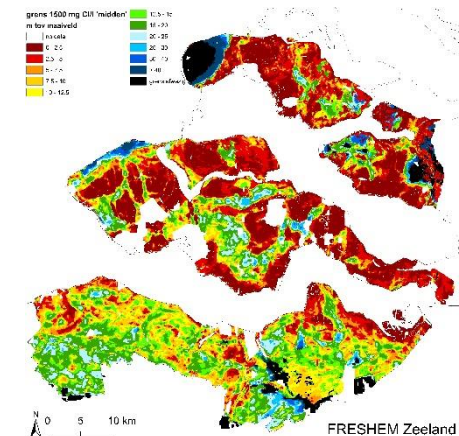
- Klimaatadaptatie is van ons allemaal
- Stapsgewis werken we aan een klimaatrobuust Zeeland
- We beginnen niet bi nul
- We vergroten de bewustwording en het draagvlak:
- We borgen klimaatadaptatie
- We durven te experimenteren en te innoveren
- We benutten kennis, expertise, voorbeelden en ervaringen
- We maken werk met werk

• Zoet-zout kartering

[\(FRESHM \(zeeland.nl\)\)](https://www.freshem.nl/)

Het onderzoek FRESHM (2017) in Zeeland geeft een gedetailleerd beeld van het zoutgehalte van het Zeeuwse grondwater. Over heel de provincie kan voor elke halve meter diepte tot minimaal 20 meter diep het zoutgehalte opgevraagd worden per vlak van 50 bij 50 meter.

- **Recreatieve meekoppelkansen Zuidwestelijke Delta**

[https://kenniscentrumtoerisme.nl/images/c/c9/Rapport_recreatieve_meekoppelkansen Zuidwestelijke Delta %28met bijlagen%29.pdf](https://kenniscentrumtoerisme.nl/images/c/c9/Rapport_recreatieve_meekoppelkansen_Zuidwestelijke_Delta_%28met_bijlagen%29.pdf)

Het landelijk gebied kent ook heel nadrukkelijk een recreatieve component. In een onlangs (2022) afgeronde studie dat het Kenniscentrum kusttoerisme in samenwerking met de ANWB heeft uitgevoerd wordt dit ook onderkend en worden meekoppelkansen voor recreatie geformuleerd bij ruimtelijke ingrepen.

- **Zeeuws Ruimtelijk Decreet**

[\(324\) Zeeuws Ruimtelijk Decreet - YouTube](#)

Het Zeeuws Ruimtelijk Decreet (2017) is geschreven om handvatten te geven voor het ruimtelijk inrichten van Zeeland. De artikelen zijn gedestilleerd uit het DNA van Zeeland en geschreven om daarop voort te borduren. De intentie van het decreet is om ruimtelijke ingrepen die in Zeeland plaatsvinden Zeeuws DNA mee te geven, te putten uit Zeeuwse wortels en in de loop van de tijd uit te groeien naar een Zeeuwse stijl waarin altijd de plek dicteert.

De 4 artikelen zijn:

1. Creëer dynamiek
2. Re-creëer de delta
3. Versterk het ecosysteem
4. Proces aanbevelingen

- **Overige inspiratiebronnen**

Kennisprogramma Zeespiegelstijging	4 oplossingsrichtingen: - Meebewegen - Beschermen open - Beschermen gesloten - Zeewaarts
Planetary boundaries	Uitgangspunt hiervan is dat te ontwikkelen voorstellen een 'planeet positieve' bijdrage leveren. Inspiratie via concept planetary boundaries, rapportage denkwerk en Netflix
Hoogwaterbeschermingsprogramma	Hierin staan mogelijke locaties voor nadere uitwerking/voorstellen
Sedimentstromen	- Sedimentperspectief op de Zuidwestelijke Delta (Deltares, 2010) - Regional Sediment Deficits in the Dutch Lowlands: Implications for long-term land-use options (v.d. Meulen 2007) - Sedimentstrategie voor de ZW Delta: een verkenning van kansen (Deltares, Imares, Alterra 2012) - Keuzes in sedimentstrategie Deltaprogramma (Zuidwestelijke Delta 2013)